

Recenzja

dotycząca osiągnięć naukowych Pana dr inż. arch. J. Cibisa

Podstawa formalna opracowania recenzji:

Pismo Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej dr hab. inż. arch. Jana Słyka profesora PW z dnia 10.10.2016 r.

Niniejszą recenzję opracowano na podstawie otrzymanych materiałów oraz następujących załączników:

1. Zestawienia dotyczącego osiągnięcia naukowego stanowiącego przedmiot postępowania habilitacyjnego oraz działalności naukowo-badawczej, zawodowej, dydaktycznej i organizacyjnej –załącznik nr 1,
2. dokumentacji dodatkowej do wniosku o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie Nauk Technicznych w dyscyplinie Architektura i Urbanistyka,
3. wykazu opublikowanych prac naukowych, twórczych prac zawodowych, informacji o osiągnięciach dydaktycznych oraz współpracy naukowej i popularyzacji nauki - załącznik nr 3,
4. wykazu wybranych prac naukowych i informacji o stażach naukowo - badawczych - załącznik nr 5,
5. prezentacji wybranych twórczych prac zawodowych i informacji o osiągnięciach dydaktycznych, naukowych oraz zawodowych - załącznik nr 6,
6. monografii pt. „Identyfikacja zmian architektoniczno - budowlanych zasobów mieszkaniowych z lat 1848 - 2013 wybranych miast Górnego Śląska. Seria Monografie; nr 566; stron 253. Wydawnictwo Politechniki Śląskiej - 2015 - autor Jerzy Cibis.

1.) Ocena dorobku naukowo-badawczego

Dr inż. arch. Jerzy Cibis uzyskał w 1988 roku tytuł magistra inżyniera architekta na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach. W 1989 roku podjął pracę na stanowisku asystenta stażysty, kolejno asystenta, a następnie wykładowcy i od 1999 roku adiunkta w Katedrze Projektowania Architektonicznego na w/w uczelni. W 1999 roku dr inż. arch. Jerzy Cibis obronił doktorat na Wydziale Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Temat rozprawy doktorskiej „Aktywizacja centralnych kwartałów miejskich – problematyka i uwarunkowania”. Promotorem pracy była prof. dr inż. arch. Janina Klemens. W 2013 roku

dr inż. arch. Jerzy Cibis skończył studia podyplomowe oraz odbył staże naukowe w University of California Berkeley Hass School of Business CA, w San Francisco. Działalność naukowo-badawcza dr inż. arch. Jerzego Cibisa dotyczy głównie problematyki mieszkalnictwa zlokalizowanego na terenie Górnego Śląska. W początkowym okresie dr inż. arch. Jerzy Cibis zajmował się zagadnieniami rewitalizacji zabudowy przemysłowej i terenów zurbanizowanych, a także zabudową mieszkaniową z przełomu XIX i XX wieku. W tym okresie wykonał szereg prac w tym zakresie m.in. opracowanie „Aktualność idei miast-ogrodów w kontekście modernistycznych osiedli mieszkaniowych Górnego Śląska”. Zainteresowania badawcze dr inż. arch. Jerzego Cibisa stanowiła problematyka rewitalizacji struktury przestrzennej śląskich miast w dwóch ukierunkowaniach: jako rozpoznanie obszaru badań oraz studia metodologiczne poparte praktyką projektową. W tym okresie powstały tematyczne opracowania m.in. „Nowoczesność czy współczesna deformacja” oraz „Współczesne mieszkanie pojęcie materialne, czy duchowe”, a w 2014 roku podręcznik „Zabudowa wielorodzinną. Podstawy projektowania” wydany pod redakcją prof. Jana Pallado przez Wydawnictwa Politechniki Śląskiej. Po uzyskaniu stopnia doktora Jerzy Cibis wykazuje 37 pozycji autorskich, w których najczęściej był autorem (przy podawanym udziale 50 %). Publikację dotyczą na ogół szeroko ujmowanej tematyki budownictwa wielorodzinnego i były zamieszczane w czasopismach krajowych oraz zagranicznych. W latach 1995-2015 dr inż. arch. Jerzy Cibis pracował przy realizacji 25 prac badawczych prowadzonych w Katedrze Projektowania Architektonicznego, a także brał udział w opracowaniu trzech wniosków do pozyskania funduszy na realizację tematów projektowo-badawczych. W pozycji monografie podane są dwie prace wykonane przy 50% współudziale dr inż. Wiesława Olejko, tj. „Współczesny detal architektoniczny” oraz „Detal architektoniczny budynków mieszkalnych - historia i współczesność”. Prace zostały zgłoszone do planu wydawniczego. Ponadto, w zestawieniach podane są dane o prezentacjach projektów i przeprowadzonych wywiadach w czasopismach branżowych (26 pozycji). Dr inż. arch. Jerzy Cibis aktywnie uczestniczył w konferencjach naukowych krajowych oraz zagranicznych będąc autorem lub współautorem prezentowanych referatów (31 pozycji). Jest członkiem, a także ekspertem w szeregu międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz Towarzystwach Naukowych. Po dokonaniu analizy merytorycznej i formalnej dorobku naukowo-badawczego dr inż. arch. Jerzego Cibisa stwierdzam, iż jest to dorobek dostatecznie obszerny i znaczący, stanowiący wartościowy własny wkład w problematykę jaką jest kształtowanie wielorodzinną zabudowy mieszkaniowej.

2) Ocena działalności dydaktycznej

Dr inż. arch. Jerzy Cibis od 1990 roku prowadzi zajęcia dydaktyczne na Wydziale Architektury w Politechnice Śląskiej, w ramach dwóch kierunków studiów, tj. architektura i urbanistyka oraz architektura wnętrz. W latach 2012 - 2014 prowadził także zajęcia dydaktyczne w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Raciborzu. Tematyka zajęć dotyczy bardzo szerokiego spektrum zagadnień z dziedziny projektowania architektonicznego (projektowanie zabudowy mieszkaniowej, usługowej, utylitarnej, plombowej), rewitalizacji architektonicznej, technik wizualnych, detalu architektonicznego, budownictwa ogólnego oraz ekonomiki i organizacji procesów inwestycyjnych. W latach 1990-1998 był wydziałowym koordynatorem programu IAESTE biorąc udział w opracowywaniu programów oraz pełniąc opiekę merytoryczną nad praktykami. Ponadto, dr inż. arch. Jerzy Cibis w ramach programu Erasmus prowadzi zajęcia ze studentami zagranicznymi. Od 1999 roku jest promotorem prac dyplomowych (wykonanych ponad 90 prac dyplomowych), a od 2003 roku, także ich recenzentem (ponad 21 recenzji). Dr inż. arch. Jerzy Cibis aktywnie współpracował ze studentami przy konkursach architektonicznych, współorganizował także wystawy projektów prac studenckich na terenie Politechniki oraz w innych miejscach, jak np. w roku akad. 2007/2008, w Ratuszu w Gliwicach. W podsumowaniu stwierdzam, iż dr inż. arch. Jerzy Cibis wykazał się w działalności dydaktycznej ponadprzeciętną i dostatecznie dużą oraz wszechstronną aktywnością jako pracownik dydaktyczno-naukowy.

3) Ocena działalności zawodowo-twórczej

Od 1989 roku dr inż. arch. Jerzy Cibis prowadzi aktywną działalność zawodową w ramach własnej Autorskiej Pracowni Architektonicznej (w 1994 roku uzyskał uprawnienia do projektowania). W latach 1992 - 1998 współpracował z pracownią INARKO Sp. z o.o.. Łącznie wykonał dotychczas indywidualnie lub w zespole ponad 200 różnych opracowań, tj. projektów koncepcyjnych i konkursowych oraz projektów budowlanych dotyczących konkretnych realizacji. W załączniku Nr 3 w informacji o wybranych opracowaniach, dominują projekty w zakresie małych domów mieszkalnych, niemniej podanych zostało kilka projektów budynków wielokondygnacyjnych o bardziej skomplikowanej funkcji użytkowej. W zestawieniu dotyczącym udziału w konkursach architektonicznych habilitant przytocza 22 pozycje, które były realizowane w zespołach autorskich. Szereg wymienionych opracowań dotyczy międzynarodowych konkursów, w których dr inż. arch. Jerzy Cibis uzyskał nagrody lub wyróżnienia. W ocenie należy uznać dorobek zawodowo - twórczy dr inż. arch. Jerzego Cibisa jako wystarczający, a nawet ponadprzeciętny dla kandydata ubiegającego się o uzyskanie samodzielności naukowej w dyscyplinie architektury i urbanistyki.

4) Ocena działalności organizacyjnej i popularyzatorskiej

Dr inż. arch. Jerzy Cibis pełnił wiele funkcji organizacyjnych i administracyjnych, biorąc udział jako członek w pracach szeregu komisjach wydziałowych m.in. jako sekretarz komisji egzaminów magisterskich (lata 1991-2003). Ponadto, czynnie współpracował przy organizacji wystaw oraz uczestniczył w promocji Uczelni (Międzynarodowe Warsztaty Studialne). Aktywnie uczestniczył też w działalności naukowo – organizacyjnej poza Szkołą w zespołach eksperckich (w ramach projektu Enterprise Europe Network 2012 i Narodowego Programu Foresight „Polska 2020”). Jest pomysłodawcą oraz autorem utworzonej w 2013 roku Platformy Innowacji Energooszczędnych w zakresie strategii i celów statutowych. Dr inż. arch. Jerzy Cibis jest członkiem międzynarodowych oraz krajowych organizacji i Towarzystw Naukowych, m.in. od 2014 roku ustanowionego przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego Stowarzyszenia OP 500 Science Innovators. Dr inż. arch. Jerzy Cibis wykazuje się dużą aktywnością organizacyjną, stąd Jego działalność na tym polu należy ocenić bardzo pozytywnie.

5) Monografia

Monografia autorska pt. „Identyfikacja zmian architektoniczno - budowlanych zasobów mieszkaniowych z lat 1848 - 2013 wybranych miast Górnego Śląska” została wydana w 2015 roku przez Wydawnictwo Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Prezentowana praca zawiera łącznie 253 strony autorskie. Opiniodawcami pracy byli dr hab. inż. Grażyna Dąbrowska - Milewska, prof. Politechniki Białostockiej oraz dr hab. inż. arch. Mateusz Gyurkovich. Monografia składa się z siedmiu rozdziałów, wniosków końcowych i podsumowania oraz zestawienia zbiorczego.

Spis treści:

1. Wprowadzenie.
2. Zarys rozwoju architektury mieszkaniowej od połowy XIX wieku.
3. Zasoby architektury mieszkaniowej na Górnym Śląsku.
4. Typologia układów mieszkaniowych Górnego Śląska badanych zasobów.
5. Analiza zmian modernizacyjnych w zasobach mieszkaniowych.
6. Identyfikacja zmian architektoniczno-budowlanych w świetle opinii użytkowników - badania ankietowe.
7. Wnioski z przeprowadzonych analiz.
8. Wnioski końcowe i podsumowanie.
9. Zestawienia zbiorcze.

W zestawieniu zbiorczym zamieszczono bibliografię, spisy rysunków, wykresów, tabel

i źródła ilustracji, spis tabel i schematów oraz suplement / aneks i streszczenie.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie zawierające uzasadnienie podjęcia tematu, przyjęte założenia i cele pracy badawczej. W rozdziale tym określono obszar terytorialny oraz przedział czasowy, metody pytań badawczych, główne definicje i istotny aspekt, jakim jest sugestia możliwości wykorzystania wyników pracy. Ważne przesłanie to zamieszczony przed wprowadzeniem do pracy cytat z tekstu Edwarda T. Halla „*Ukryty wymiar*” - „*Ludność świata tłoczy się w miastach, a budowniczowie i projektanci pakują ludzi we wznoszone pionowo pudełka biur i domów mieszkalnych. Traktując ludzi tak jak czynili dawni handlarze niewolników, rozważając ich potrzeby przestrzenne wyłącznie w kategoriach granic wyznaczonych przez ciało, nie przywiązuje się należytej wagi do skutków zatłoczenia. W miarę narastania stresu zwiększa się też wrażliwość na zatłoczenie – ludzie stają się bardziej napięci – potrzebują coraz więcej przestrzeni w miarę tego, jak dostają jej coraz mniej*”. Podjęta tematyka stanowi próbę dociekań autora na podstawie analizy stanu zasobów architektury mieszkaniowej okresu lat 1848 – 2013 dotyczącej wybranych miast Górnego Śląska w aspekcie technicznym, funkcjonalnym i estetycznym - w ujęciu przeprowadzonych zmian adaptacyjnych, modernizacyjnych i modyfikacyjnych.

Na wstępie wprowadzenia analizując stan badań i uzasadniając podjęcie tematu autor stwierdza - „*W polskiej literaturze przedmiotu poświęconej architekturze mieszkaniowej najczęściej podejmowana jest problematyka środowiska zbudowanego, problematyka trendów projektowych i form, często w kontekście rozwoju zrównoważonego. Coraz częściej znajduje się również opracowania opisujące i analizujące zagadnienia socjologicznej perspektywy zamieszkiwania*”. Po stosunkowo szerokiej i dogłębnej analizie stanu badań pojawia się konkluzja autora - „*Pomimo tak licznej i wartościowej literatury oraz wielu prowadzonych w przeciągu ostatnich kilkunastu lat badań naukowych brakuje prac prezentujących kompleksowy stan zasobów mieszkaniowych, kształtowanych na przestrzeni stuleci w ujęciu oceny potrzeb użytkowników opartej na predyspozycji i realnych działaniach modernizacyjnych*”. W świetle tych stwierdzeń określonym przez autora głównym celem pracy jest prezentacja szczegółowej oceny i kompleksowego obrazu stanu zasobów mieszkalnych wybranych miast Górnego Śląska, opartych na badaniach statystycznych oraz analizach zachodzących przemian. Prowadzone badania dotyczą siedmiu aglomeracji miejskich, tj. Gliwic, Zabrze, Bytomia, Raciborza, Rudy Śląskiej, Katowic i Tychów. Zastosowane metody badawcze obejmują literaturę przedmiotu, analizę źródeł, dokumentację fotograficzną, studia porównawcze oraz analizę wybranych rozwiązań architektonicznych. Ponadto, została przeprowadzona przez autora ankieta bazująca na stosowanej w badaniach

behawioralnych metodzie jakościowej POE dotycząca zmian w procesie transformacji zasobów mieszkalnych, w odbiorze emocjonalnym bezpośredniego użytkownika. Efektem prowadzonych badań miała być próba odpowiedzi, jakim zmianom na przestrzeni lat ulegała substancja badanych zasobów mieszkaniowych, a także poszukania odpowiedzi na pytanie retoryczne, które z zastosowanych rozwiązań były w miarę uniwersalne i stanowiły znamiona działań ponadczasowych. Prowadzone porównania miały na celu wykazanie różnic pomiędzy poszczególnymi miastami spowodowanymi miejscową specyfiką i uwarunkowaniami oraz określenia w jakim czasie zachodzące zmiany były najbardziej istotne. W pracy oparto się na uaktualnionych definicjach i pojęciach bazujących na obowiązującym prawie budowlanym i jego wykładniach. Zdaniem autora prezentacja badanych zasobów jak i wieloaspektowe analizy dają kompleksowy obraz badanego zagadnienia z możliwością ich wykorzystania przez zainteresowane jednostki działające w bardzo szeroko rozumianym mieszkalnictwie zbiorowym, nawet w odniesieniu do ewentualnych prognoz dotyczących ewolucji rozwiązań architektoniczno-budowlanych.

Tematykę rozdziału drugiego stanowi omówienie w zarysie rozwoju architektury mieszkaniowej w Europie, która nastąpiła od połowy XIX wieku. Po szerokim wprowadzeniu autor nawiązuje do idei osiedli patronackich i zabudowy osiedlowej. Przedstawia do 1945 roku rozwój budownictwa socjalnego. Następnie omawia zabudowę na Górnym Śląsku realizowaną w dwóch okresach w latach 1946-1989 oraz 1990-2013. W podsumowaniach autor zauważa, iż powstające osiedla pracownicze przy fabrykach tworzyły pierwsze pierwowzory zabudowy urbanistyczno - architektonicznej. Okres po pierwszej wojnie światowej cechowało wiele zmian polityczno - społecznych, stąd także ukierunkowanie na poszukiwanie architektury funkcjonalnej o możliwie prostej formie. Autor zwraca uwagę, iż do 1922 roku zasoby mieszkalne na Górnym Śląsku stanowiły spuściznę po wieloletniej administracji niemieckiej, która obejmowała ten teren, a dopiero po tym okresie Katowice, Ruda Śląska i Tychy znalazły się w granicach Polski, natomiast podzielone w dalszym ciągu zostały Bytom, Gliwice, Zabrze i Racibórz. Fakt ten był istotny z uwagi na rysujący się model kształtowania zabudowy jedno - i wielorodzinnej zgodny z założeniami niemieckiej polityki mieszkaniowej. Po II wojnie światowej, w wyniku odbudowy zniszczeń następowała stopniowa zmiana technologii budowania. Na przełomie lat 50-tych, w kraju rozwija się technologia wielkoblokowa stanowiąc nową uprzemysłowioną technikę wznoszenia budynków. Lata następne to masowy rozwój systemów wielkopłytowych. Idee Le Corbusiera *dom-maszyną do mieszkania* oraz zapisy Karty Ateńskiej wdrożone na masową skalę stworzyły nowe wzorce architektury przy tworzeniu zespołów blokowisk w dużych

skupiskach miejskich, szczególnie na ich peryferiach. Socjalistyczna ideologia życia człowieka to kolejny społecznie uzasadniany czynnik, który ugruntowywał powyższe działania. W latach siedemdziesiątych oraz początkowym okresie lat osiemdziesiątych, budownictwo wielkopłytowe realizowane na skalę masową, stało się dominującą technologią budowania, nie zależnie od skali i tradycji oraz specyfiki poszczególnych lokalizacji. Monokultura techniczna przyczyniła się do szybkiej industrializacji i tworzenia się dużych skoncentrowanych osiedli, w szybko rosnących aglomeracjach miejskich, wywołując pojawianie się szeregu nowych, dotychczas nie branych pod uwagę problemów i zagrożeń. Ewolucja budownictwa mieszkaniowego w miastach, po latach osiemdziesiątych to proces przemian, który nastąpił, m.in. na skutek transformacji politycznej i gospodarczej. Bardzo silnym impulsem do zaniechania uprzemysłowionego budownictwa z dużych prefabrykatów było negatywne nastawienie środowiska architektów. Podejmowane działania rewitalizacji takiej zabudowy w wielu krajach, które miały szereg własnych doświadczeń realizacyjnych i użytkowych, nie osiągały zamierzonych efektów. Dlatego też pojawiły się bardziej elastyczne i unowocześnione technologie budowania z betonu monolitycznego, formowanego w deskowaniach przestawnych, które umożliwiały większą swobodę projektowania. Istotne czynniki wpływające na kształtowanie się obecnego modelu zabudowy mieszkaniowej to kwestie własności i finansowania budownictwa, ale także wyższe jakościowo pod wieloma względami wymagania użytkowe. W zakończeniu rozdziału autor zwraca uwagę na obecny trend, koncentracji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w dużych miastach, która jest realizowana w skali masowej na warunkach komercyjnych, ale w gospodarce wolnorynkowej. Rozdział trzeci jest poświęcony omówieniu stanu zasobów mieszkaniowych na Górnym Śląsku. Rozwój przemysłu w oparciu o powstające ośrodki wydobywcze kopalni stanowił o tworzeniu się nowej zabudowy mieszkaniowej, z przeznaczeniem dla potrzeb pracowników najemnych. Autor opisuje taką zabudowę, która powstała na w/w terenie, w dwóch okresach w latach 1848 - 1918, tj. do zakończenia pierwszej wojny światowej oraz w okresie późniejszym do 1945 roku. Analiza dotyczy wybranych miast Górnego Śląska. Po przeprowadzonej stosunkowo dokładnej charakterystyce zabudowy w poszczególnych miastach pojawia się próba pewnej syntezy stanu. Należy zauważyć, iż autor bardzo starannie przeanalizował dostępne dane i opisał sytuację ogólną, przytaczając wiele informacji, w tym nazwiska pomysłodawców oraz projektantów poszczególnych zespołów mieszkalnych. Zwraca uwagę, iż w latach 1919 - 1945 zabudowa Górnego Śląska powstawała pod silnym wpływem wzorców modernistycznych, czerpanych z miast niemieckich, ale ujmowanych w planach rozwoju przestrzennego bardziej kompleksowo, jak np. plan opracowany dla

miasta Gliwice, ze szczególnym uwzględnieniem terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową. Powojenne zespoły mieszkaniowe stanowią kontynuację funkcjonalizmu z lat czterdziestych oraz próby wprowadzania nowych architektonicznie elementów, w nawiązaniu do socrealizmu. Lata późniejsze to wdrażanie na skalę masową nowej monokultury, jaką było budowanie powtarzalnej, uprzemysłowionej, silnie skoncentrowanej zabudowy. Szczególnie intensywny okres budowy stanowią końcowe lata sześćdziesiąte oraz lata siedemdziesiąte, kiedy powstało wiele dużych osiedli na terenie wszystkich omawianych miast. Taką charakterystyczną realizacją z tego okresu, podjętą na dużą skalę jest zrealizowane w latach 1967 - 1972 Osiedle Tysiąclecia w Katowicach. Bardzo dużym zamierzeniem inwestycyjnym była rozbudowa miasta Tychy, którą rozpoczęto po 1950 roku. Podjęta na szczeblu rządowym decyzja o budowie miasta o wielkości 100 000 tysięcy mieszkańców, spowodowała globalne działanie, zbudowania praktycznie od podstaw nowej aglomeracji miejskiej. Ostatni omawiany czasokres stanowią przemiany w budownictwie po 1990 roku, kiedy następuje tworzenie zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, ale także rozwój budownictwa jednorodzinnej w formule zabudowy szeregowej i wolnostojącej. Autor pisze, iż w okresie tym przeważa zróżnicowana architektura o cechach postmodernizmu, a w podsumowaniu stwierdza „ *iz potencjał i walory zasobów mieszkaniowych z lat 1848 - 2013 w wybranych (a pozostałych także) miastach Górnego Śląska stanowią niezaprzeczalny i istotny wkład w rozwój europejskiego budownictwa mieszkaniowego*”. W zakończeniu rozdziału zostały umieszczone fotografie prezentowanej zabudowy mieszkaniowej w opisywanych miastach w sekwencji czasu, ale tylko w aspekcie zachodzących przemian form architektonicznych. W ocenie zawartości treści rozdziału odnosi się wrażenie, iż określenie w tytule „ *Zasoby architektury mieszkaniowej na Górnym Śląsku*” sugerowało badanie statystyczne, które dotyczyłoby analizy nie tylko stanu ilościowego, ale także jakościowego, w bardziej pragmatycznym analitycznym ujęciu, dla uzyskania możliwie pełnego, czy nawet w miarę przybliżonego, ale wiarygodnego obrazu zachodzących przemian. Przykładowo, istotnym byłoby przeprowadzenie analiz urbanistycznych kształtowania zabudowy w poszczególnych częściach miast, jako uzupełnień tkanki miasta, w tym po zniszczeniach wojennych, ale także powstawania nowej zabudowy na wolnych terenach. W rozdziale brak jest wyraźnego odniesienia do zmian stanu prawnego działek i konsekwencji z tym związanych, w stosunku do zarysowujących się potrzeb inwestycyjnych. Brak jest także szeregu innych istotnych danych ważnych do celów planistycznych, ale także do gospodarowania zasobami, m.in. syntetycznej oceny technicznej stanu substancji mieszkaniowej, która powstała w bardzo różnych okresach. Zestawienia porównawcze odnoszące się do prezentacji elewacji

budynków w wybranych miastach jest dosyć przypadkowe, wskazując tylko pewien ogólny zarys, poruszanej bardzo złożonej z wielu względów interdyscyplinarnej problematyki.

Rozdział czwarty w pewnym sensie stanowi pogłębienie tematu, gdzie autor w podobnym założeniu omawiając typologie układów mieszkalnych, utrzymuje wcześniejszy porządek, ustalonego okresu ich rozwoju. Z uwagi na brak jakiegokolwiek wprowadzenia do rozdziału, w którym autor określiłby, co zamierza przedstawić i porównywać w tej części pracy, trudno jednoznacznie odnieść się do powyższego opracowania. Można jednak stwierdzić, iż prezentowane opisy i ilustracje poszczególnych typów zabudowy są w miarę dokładne, opracowane w sposób zwięzły, stanowiąc wartościowe kompendium wiedzy. Pomimo to, nasuwa się spostrzeżenie pewnego spłylenia tematu, skutkiem sprowadzenia do analizy tylko kilku wybranych przykładów, w aspekcie wysuwania ogólnie znanych wniosków, które nie stanowią jednak udokumentowanego wywodu naukowego. Powstaje pytanie, czy w tak zróżnicowanej i obszernej informacyjnie tematyce, takie ujęcie jest odpowiednie.

Rozdział piąty w zamyśle miał stanowić analizę zmian modernizacyjnych w zasobach mieszkaniowych. W rozdziale poruszone zostały dwa tematy: możliwości działań modernizacyjnych na wybranych przykładach, oraz standardy mieszkalne w świetle przepisów budowlanych. Podrozdział 5.1 *Możliwości działań modernizacyjnych na wybranych przykładach ograniczony* został do wyjaśnienia przyjętych założeń dla przeprowadzenia ankiety. Tytuł rozdziału w zasadzie stanowi wprowadzenie do kolejnej części pracy. Dyskusyjna jest przyjęta formuła modernizacji w aspekcie zmian: technicznych, funkcjonalnych i estetycznych oraz uzasadnienie w nawiązaniu do trzech zasad Witruwiusza (trwałości, użyteczności i piękna). Estetyka jest pojęciem szerszym i nie odnosi się tylko do prac wykończeniowych. Modernizacja to unowocześnienie i trwałe ulepszenie istniejącego obiektu budowlanego, prowadzące do zwiększenia jego wartości użytkowej. Modernizacja oznacza unowocześnienie środków trwałych, zmierzające wyraźnie do zwiększenia wartości użytkowej (np. na wykonaniu instalacji wodnej, kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania, ciepłej wody, gazu przewodowego lub innego elementu, których wcześniej nie było w budynku). Bardziej klarowny byłby tu podział na: przebudowę funkcjonalno - przestrzenną oraz modernizację techniczno - użytkową. W podrozdziale 5.2 *Standardy mieszkaniowe w świetle przepisów budowlanych w badanym okresie* autor bardzo dokładnie opisał przeanalizował problematykę stwierdzając, że już w czasie międzywojennym nastąpiło wiele korzystnych zmian w zakresie podnoszenia jakości budowanych mieszkań. W okresie powojennym, w wyniku kompleksowego podejścia, starano się w wielu krajach rozwiązywać problem jakości realizowanych mieszkań, w bardziej uporządkowany sposób, m.in. przez

zachowanie standardów definiowanych urzędowo (np. pierwsze standardy w Polsce powojennej wprowadziła instrukcja Ministerstwa Odbudowy z dnia 10 września 1947 roku). Wprowadzenie szeregu normatywów i bardziej ścisłych oraz precyzyjnych ustaleń, z punktu widzenia poprawy warunków mieszkaniowych było korzystne, ponieważ szczególnie w zakresie minimalnych standardów, ujednoliciło założenia projektowe. Powstały też bardziej sprzyjające warunki do realizowania zabudowy mieszkalnej w skali masowej. Potrzeby tworzącego się elastycznego rynku mieszkaniowego, wywołały korzystne zmiany, które wpłynęły na ograniczenie przepisów, jednak przy dalszym utrzymaniu wielu obowiązujących normatywów.

Rozdział szósty dotyczy badań ankietowych, które zostały przeprowadzone przez autora w latach 2013 -2014. Habilitant przystępując merytorycznie do ankietyzacji, powołał się na tezy Stewarda Branda, podane w publikacji wydanej w 1995 roku pt. *How Buildings Learn*, zakładając warstwową strukturę budynku mieszkalnego i cykle życia poszczególnych warstw. Istotny aspekt badań stanowi sugestia zachodzących interakcji pomiędzy mieszkańcami, a użytkowymi obiektami. Rozpatrywane elementy to: układ przestrzenny, powłoka, konstrukcja i instalacje. Jako metoda badawcza wybrane zostało studium przypadku (case study), a badanie miało na celu analizę poznawczą zjawiska i przyczyn jego powstawania. Jednym z argumentów przemawiających za zastosowaniem tej metody jest stwierdzenie, iż nie ma metodologicznych ograniczeń, co do sposobu analizy danych. Należy podkreślić bardzo otwarte podejście autora w zastosowaniu szerokiego spektrum narzędzi badawczych nieograniczających się tylko do badań ankietowych, ale także przy wykorzystaniu własnych doświadczeń dydaktycznych i projektowych oraz przy zaangażowaniu wielu jednostek instytucjonalnych. Według podanych w pracy danych, uzyskano 3308 ankiet zwrotnych, co stanowiło 36.75% wydanych wcześniej kwestionariuszy. Szereg pytań dotyczyło statusu mieszkańców i form własności. Analiza otrzymanych informacji prowadzi do szeregu interesujących spostrzeżeń, m.in. porównania stanu form własności, w ankietowanych miastach. Kolejne podrozdziały w tej części pracy odniesione są bezpośrednio do ustalonych trzech grup tematycznych, tj. zmian technicznych, funkcjonalnych oraz estetycznych. Zmiany techniczne to zdaniem autora szeroko rozumiane modernizacje instalacyjne oraz przebudowy w wewnętrznej tkance konstrukcyjnej budynków. Obraz tych zmian w poszczególnych ankietowanych miastach został sprowadzony do statystyki ilościowej. W konkluzjach autora pojawiły się pewne uogólnienia, na bazie zestawień opracowanych w formie wykresów, w ujęciu czasowym i ilościowym. Biorąc pod uwagę rozpatrywany okres porównań badanej zabudowy, przyjęty od 1848 do 2013 roku, tj. ca 165 lat oraz wiek techniczny zużycia

poszczególnych elementów budowlanych, w tym instalacji, niektóre z nich zdekapitalizowały się wielokrotnie, szczególnie w budynkach z najstarszych okresów. Powstaje pytanie, jakiemu celowi miała służyć powyższa ankietyzacja. Bardziej przydatnym opracowaniem, byłoby statystyczne zebranie różnych danych w tym zakresie, ale w skali możliwie pełnych zasobów mieszkalnych z poszczególnych miast (autor przytacza wykres 18 na str. 178 - odsetek mieszkań zamieszkałych, wyposażonych w 3 podstawowe instalacje techniczno-sanitarne w 2011 roku). W porównaniu procentowym, można uzyskać pewną informację, o aktualnym stanie technicznym podstawowego wyposażenia instalacyjnego lokali mieszkalnych na Śląsku na poziomie 93.9%. W przypadku zmian „konstrukcyjnych” w lokalach trudno z danych ilościowych wnioskować, jakiego typu przebudowy były dokonywane najczęściej. W podrozdziale 6.5 *Zmiany funkcjonalne zasobów mieszkaniowych* dotyczącym analizy przekształcania pierwotnych układów funkcjonalnych, w ankiecie pojawiło się szereg dobrze skonstruowanych pytań. Podrozdział 6.6 *Zmiany estetyczne zasobów mieszkaniowych* według autora to grupa działań modernizacyjnych w lokalu mieszkalnym, takich jak wymiana stolarki drzwiowej i okiennej, malowanie ścian, wymiana lub remont podłóg, zmiany związane z przekształcaniem balkonów, pokryciami dachowymi oraz renowacją i dociepleniem elewacji. W zakończeniu są podane wnioski z przeprowadzonych analiz. W procentowym ujęciu ilości zmian technicznych, można zauważyć pewne prawidłowości. W przypadku zasobów mieszkaniowych, które zbudowano do 1989 roku, proces wymiany podstawowych instalacji w ujęciu ilościowym, był mniej więcej podobny. Natomiast wyposażenie lokali w instalacje teletechniczne następowało stosunkowo równomiernie, we wszystkich analizowanych grupach lokali. W przypadku zmian konstrukcyjnych, zdecydowanie więcej przeprowadzono takich działań w budownictwie z lat 1848 - 1945. Sugestie oraz komentarze autora, w zakresie zmian funkcjonalnych i estetycznych, w pewnym stopniu syntetyzują prowadzone badania. Taką próbą jest opracowany przez autora w sposób bardzo przejrzysty, zestaw tabel, w których zamieszczono szereg wniosków, ukierunkowanych na dominujące zmiany. W zakończeniu habilitant przeprowadził analizę, stanowiącą podsumowanie przeprowadzonej ankiety, w zakresie obserwowanych przemian w zasobach mieszkalnych, bazując na prezentowanych ilościowych zestawieniach sumarycznych, odniesionych do badanych okresów. W rozdziale ósmym zawarto wnioski oraz podsumowanie. Podstawę sformułowanych wniosków końcowych stanowią zestawienia zbiorcze. Podane w pracy wnioski dotyczące przeprowadzonych badań są klarowne i w pewnych uogólnieniach słuszne. W pracy zamieszczono następujące zestawienia zbiorcze:

- bibliografię zawierającą dokumenty formalno - prawne (22 pozycje) oraz opracowania

książkowe i czasopisma (131 pozycji). Ponadto, informację o stronach internetowych (12 pozycji), spisy rysunków (23 rysunki), wykresów (47 wykresów), tabel (18 tabel) i fotografii (77 fotografie).

4) Podsumowanie

Prezentowana monografia pt. „Identyfikacja zmian architektoniczno - budowlanych zasobów mieszkaniowych z lat 1848 - 2013 wybranych miast Górnego Śląska” stanowi efekt pracy prowadzonej przez dr inż. arch. Jerzego Cibisa jako wynik wieloletniej działalności naukowo - badawczej, ale także zawodowej. Celem pracy miała być szczegółowa ocena i prezentacja kompleksowego obrazu stanu zasobów mieszkalnych wybranych miast Górnego Śląska. Prowadzone badania dotyczyły siedmiu aglomeracji miejskich z terenu Górnego Śląska, tj. Gliwic, Zabrze, Bytomia, Raciborza, Rudy Śląskiej, Katowic i Tychów. Zdaniem autora badanie zasobów, jak i przeprowadzenie wieloaspektowych analiz, tworzy kompleksowy obraz analizowanego zagadnienia z możliwością wykorzystania przez jednostki działające w mieszkalnictwie zbiorowym, nawet w odniesieniu do prognoz, w zakresie ewolucji rozwiązań architektoniczno - budowlanych. Zastosowane metody badawcze obejmowały literaturę przedmiotu, analizę źródeł, dokumentację fotograficzną, studia porównawcze oraz analizę wybranych rozwiązań architektonicznych. Ponadto, została przeprowadzona przez autora, ankieta bazująca na stosowanej w badaniach behawioralnych metodzie jakościowej POE. Analiza dotyczyła badania zmian w procesie transformacji zasobów mieszkalnych, w odbiorze emocjonalnym bezpośredniego użytkownika. Prowadzone porównania miały na celu wykazanie różnic pomiędzy poszczególnymi miastami, powodowanymi miejscową specyfiką i uwarunkowaniami oraz określenia, w jakim okresie czasu, zachodzące zmiany były najbardziej istotne. Efektem przeprowadzonych badań miała być próba odpowiedzi, jakim zmianom na przestrzeni lat ulegała substancja badanych zasobów mieszkaniowych, oraz podanie, które wprowadzane rozwiązania były w miarę uniwersalne. Czy podstawowy cel został osiągnięty? W pewnym sensie na pewno tak, aczkolwiek zwraca uwagę za szerokie ujęcie tematu w zakresie badanych zagadnień, oraz uzyskana ograniczona baza danych. W przypadku analizy dotyczącej zmian funkcjonalnych, można doszukać się klarownych wniosków i spostrzeżeń ogólnych, odnoszących się do badanych okresów. W analizach stanu technicznego zasobów mieszkalnych, zauważa się brak bardziej profesjonalnego podejścia do istoty zagadnienia jakim jest przebudowa, remont, czy modernizacja, w kontekście trwałości elementów budowlanych oraz ich technicznej amortyzacji. Ograniczenie się do informacji ilościowych, w tak złożonej wielowątkowej materii prowadzi do pewnych uproszczeń. Aczkolwiek praca jest opracowaniem oryginalnym i zawiera wiele informacji źródłowych,

porównań i zestawień, stąd może stanowić cenny materiał dla dalszych pogłębionych analiz w badaniu zasobów mieszkalnych Górnego Śląska.

W podsumowaniu stwierdzam, że monografia dr inż. arch. Jerzego Cibisa pt. „Identyfikacja zmian architektoniczno - budowlanych zasobów mieszkaniowych z lat 1848 - 2013 wybranych miast Górnego Śląska” jest opracowaniem wartościowym i potrzebnym, wydanym na bardzo dobrym poziomie edytorskim.

Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę dotychczasowy dorobek naukowy, dydaktyczny, zawodowo - twórczy oraz organizacyjno - popularyzatorski, jak również na podstawie pozytywnej oceny przedstawionej monografii uważam, iż dr inż. arch. Jerzy Cibis spełnia wymagania Ustawy o tytułach i stopniach naukowych i wnioskuję o dopuszczenie Kandydata do następnych etapów postępowania habilitacyjnego.

